

НОРМАТИВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ЄВРОПІ

Олена Василівна ТУРУТА,

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри філософії Харківського
національного університету радіоелектроніки
<https://orcid.org/0000-0002-1089-3055>*

Оксана Олегівна ЖИДКОВА,

*старший викладач кафедри філософії
Харківського національного університету
радіоелектроніки
<https://orcid.org/0000-0002-9045-3243>*

Олексій Петрович ТУРУТА,

*кандидат технічних наук, доцент, доцент
кафедри програмної інженерії Харківського
національного університету радіоелектроніки
<https://orcid.org/0000-0002-0970-8617>*

Нові цифрові технології, такі як інтернет речей (IoT), штучний інтелект, передова робототехніка і автономні системи призводять до створення нових продуктів і послуг, відкривають нові можливості для нашої економіки і суспільства. Штучний інтелект (ШІ) вже став частиною нашого життя – це не наукова фантастика. Додатки ШІ надають широкий спектр вирішення різних завдань, що дозволяє поліпшити різні сфери діяльності людини. Додатки штучного інтелекту можна знайти в багатьох аспектах нашого життя, від сільського господарства до промисловості, зв'язку, освіти, фінансів, електронного уряду, послуг, виробництва, медицини та транспорту.

У міру того як світ, в якому ми живемо, швидко стає переповненим великою кількістю різних кіберфізичних систем – машинами або механізмами, керованими все більш інтелектуальними комп'ютерними алгоритмами, з'являється все більше коло правових питань, які потребують пересмислення і адаптації до нових реалій. У суспільстві виникла необхідність враховувати можливі ризики, пов'язані з такими системами, отже, стають неминучими питання регулювання розробки та використання систем штучного інтелекту. Питання державного регулювання актуалізувалося у зв'язку з тим, що, хоча штучний інтелект пропонує безліч переваг, експертами висловлюються побоювання щодо його етичних, правових і економічних наслідків, щодо загрози негативного впливу на основні права людини. Наприклад, ШІ може представляти серйозний ризик для прав користувачів на конфіденційність і захист особистих даних, також може підвищити рівень дискримінації, коли алгоритми або системи навчаються з використанням зміщених наборів даних. Серед інших поширених побоювань – це

знищення робочих місць на ринку праці, поширення дезінформації та створення автономної зброї. Таким чином, держави світу зіткнулися, з одного боку, з необхідністю вироблення плану мінімізації негативних наслідків від використання штучного інтелекту і, в той же час, з іншого боку, бажанням і необхідністю сприяти його розвитку і впровадженню в усі сфери діяльності людини.

Багато країн світу розробили свої національні стратегії штучного інтелекту (Німеччина, Франція, Великобританія, США, Естонія, Данія, Швеція, Литва, Польща, Норвегія та ін.). Оскільки Україна в цьому питанні знаходиться все ще на початковому етапі і не має подібної стратегії, то для нас вкрай важливо вивчити передовий досвід інших країн. Зважаючи на те, що ЄС сьогодні вважається лідером у створенні всеосяжної етичної основи для штучного інтелекту, то розглянемо, зокрема, підхід країн Європейського Союзу до розширення досліджень і впровадження ШІ, а також політику його правового регулювання.

Так, у Великобританії Комітет з питань штучного інтелекту Палати лордів заявив про важливість мінімізації ризиків і формування довіри до інструментів штучного інтелекту. Тому впровадження будь-якої системи ШІ, яка може зробити істотний вплив на життя людини, прийнятне тільки в тому випадку, якщо вона може дати повне і задовільне пояснення рішенням, які прийме [1]. Європейський парламент у своєму звіті по ШІ за 2016 рік зазначає, що «завжди повинна бути можливість обґрунтувати будь-яке рішення, отримане за допомогою штучного інтелекту, яке може істотно вплинути на життя одного або кількох людей» і «звести обчислення системи ШІ до форми, зрозумілої людям» [2]. У своїй спробі виробити людиноцентричний підхід до всіх процесів штучного інтелекту, Європейський парламент заявив про свій намір оновити існуючі рамки відповідних етичних принципів ЄС, що базуються на європейських цінностях і потребах користувачів.

В Європі розвинена індустрія штучного інтелекту, і країни ЄС продовжують наголошувати на важливості об'єднання зусиль і створення єдиного «Європейського альянсу штучного інтелекту» (European AI Alliance). Він розглядається як засіб підвищення конкурентоспроможності з такими країнами, як США і Китай, і забезпечення поваги «європейських цінностей». У квітні 2018 року Європейські країни підписали Декларацію про співпрацю в галузі штучного інтелекту (Declaration of cooperation on Artificial Intelligence). Роком раніше, ще в січні 2017 року Європейський парламент доручив Європейській комісії оцінити вплив штучного інтелекту і дати рекомендації щодо внесення змін до цивільно-правового законодавства, що регулює сферу робототехніки (European Parliament resolution with recommendations to the Commission on Civil Law Rules on Robotics) [2].

Створення етичного кодексу для інженерів-робототехніків, спонукало Європейську Комісію заснувати групу експертів високого рівня для збору експертних даних і розробки керівних принципів з етики штучного інтелекту. Перший значний крок щодо врегулювання штучного інтелекту в ЄС був зроблений в 2018 році, коли Європейська комісія опублікувала страте-

гію штучного інтелекту для Європи (Artificial Intelligence for Europe). Стратегія пропонує 3 основні цілі:

- розширення технологічного та промислового потенціалу ЄС і впровадження штучного інтелекту в економіку за допомогою приватного і державного секторів;
- підготовка до соціально-економічних змін, викликаних ШІ, і заохочення модернізації системи освіти і навчання;
- забезпечення належної етичної і правової бази, заснованої на європейських цінностях відповідно до Хартії основних прав Європейського Союзу [3].

Наступним важливим кроком по врегулюванню штучного інтелекту стала публікація Етичних рекомендацій для «надійного ШІ» (Ethics guidelines for trustworthy AI) в квітні 2019 року. Основний принцип даних рекомендацій полягає в тому, що ШІ повинен бути орієнтований на людину, тобто системи штучного інтелекту повинні розроблятися, використовуватися і контролюватися, забезпечуючи дотримання основних прав людини. «Надійний» ШІ вимагає, щоб алгоритми були безпечними, надійними і досить стійкими, щоб справлятися з помилками або невідповідностями на всіх етапах життєвого циклу системи штучного інтелекту [4].

Також в ЄС велика увага приділяється захисту даних і конфіденційності. У травні 2018 року набрав чинності Загальний регламент щодо захисту даних (GDPR) – широкомасштабний регламент, призначений для посилення і уніфікації захисту даних для всіх осіб в ЄС. Він розширює сферу дії закону про захист даних ЄС на всі іноземні компанії, які обробляють дані резидентів ЄС. Таким чином, всі зацікавлені сторони в області штучного інтелекту повинні беззастережно дотримуватися Загальних правил захисту даних (GDPR), їх вважають найсуворішим законом про конфіденційність і безпеку в Європі і в світі. Це регулювання є важливим кроком до зміцнення основних прав в епоху цифрових технологій (захисту фізичних осіб у відношенні обробки персональних даних) і спрощення ведення бізнесу за рахунок уніфікації правил для компаній і державних органів на єдиному цифровому ринку [5].

У лютому 2020 року Європейська комісія опублікувала Білу книгу зі штучного інтелекту: європейський підхід до досконалості і довіри (White Paper On Artificial Intelligence - A European approach to excellence and trust), в якій пропонуються численні заходи і варіанти політики для майбутньої нормативної бази ЄС для штучного інтелекту [6]. Комісія також підготувала звіт про наслідки для безпеки і відповідальності штучного інтелекту, Інтернету речей та робототехніки [7].

Підводячи підсумок, можна розглядати регулювання штучного інтелекту як стратегічну мету для ЄС і як можливу історію успіху. Регулювання може стати ключем до забезпечення правової визначеності та гарантії дотримання прав людини в епоху цифрових технологій.

Список використаних джерел:

1. Government response to House of Lords Artificial Intelligence Select Committee's report on 'AI in the UK: ready, willing and able?'. ISBN 9781528606073, CCS0618948288 06/18, Cm. 9645 <https://www.parliament.uk/documents/lords-committees/Artificial-Intelligence/AI-Government-Response2.pdf>
2. European Parliament resolution of 16 February 2017 with recommendations to the Commission on Civil Law Rules on Robotics (2015/2103(INL)) https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2017-0051_EN.html
3. European Commission. (2018). Communication Artificial Intelligence for Europe. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM%3A2018%3A237%3AFIN>
4. AI HLEG. (2019). Ethics guidelines for a trustworthy AI. <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/ethics-guidelines-trustworthy-ai>
5. Regulation (EU) 2016/679 on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data, and repealing Directive 95/46/EC (General Data Protection Regulation, GDPR). <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2016/679/oj>
6. European Commission. (2020). White Paper On Artificial Intelligence – A European approach to excellence and trust, Brussels, 19.2.2020, COM(2020) 65 final. https://ec.europa.eu/info/publications/white-paper-artificial-intelligence-european-approach-excellence-and-trust_en
7. European Commission. (2020). Report on the safety and liability implications of Artificial Intelligence, the Internet of Things and robotics. COM/2020/64 final. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?qid=1593079180383&uri=CELEX%3A52020DC0064>